

STRATEGIE ŻYCIOWE MŁODZIEŻY

na pograniczu polsko-ukraińskim

Piotr Długosz

NOMOS

© 2017 Copyright by Piotr Długosz & Zakład Wydawniczy »NOMOS«

Wszelkie prawa zastrzeżone. Książka ani żadna jej część nie może być przedrukowana, ani w jakikolwiek inny sposób reprodukowana czy powielana mechanicznie, fotooptycznie, zapisywana elektronicznie lub magnetycznie, ani odczytywana w środkach publicznego przekazu bez pisemnej zgody wydawcy.

Recenzje: dr hab. Liudmiła Krywaczuk, prof. Uniwersytetu Lwowskiego
dr hab. Marian Niezgoda, prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego

Publikacja dofinansowana przez Wydział Socjologiczno-Historyczny Uniwersytetu Rzeszowskiego oraz Instytut Socjologii Państwowej Wyższej Szkoły Wschodnioeuropejskiej w Przemyślu

Redaktorka prowadząca: Ewa Chudoba
Redakcja wydawnicza: Anna Zaremba
Redakcja techniczna: Jacek Pawłowicz
II korekta: Anna Grochowska-Piróg
Projekt okładki: Roksana Gołębiowska

ISBN 978-83-7688-420-2

KRAKÓW 2017

Zakład Wydawniczy »NOMOS«
31-208 Kraków, ul. Kluczborska 25/3u; tel.: 12 626 19 21, 510 080 269
e-mail: biuro@nomos.pl; www.nomos.pl

SPIS TREŚCI

Podziękowania	11
Wprowadzenie	13
Rozdział I. Młodzież w społeczeństwie	19
1.1. Wstęp	19
1.2. Młodzież jako wielowymiarowa kategoria społeczna	25
1.3. Kategoria demograficzna	27
1.4. Młodzież jako kategoria społeczna	30
1.5. Młodość jako faza życia	34
1.6. Młodzież na obrzeżach społeczeństwa	36
1.7. Pokolenie	38
1.8. O socjologii młodzieży	44
1.9. Podsumowanie	48
Rozdział II. Strategie życiowe	50
2.1. Wstęp	50
2.2. W kręgu teorii adaptacji	51
2.2.1. Strategie – konceptualizacja	52
2.2.2. Typy strategii	54
2.2.3. Strategie życiowe w perspektywie teorii anomii Roberta K. Mertona	57
2.3. Teoria społeczna Pierre’a Bourdieu	60
2.3.1. Habitus	60
2.3.2. Klasa społeczna	64
2.3.3. Kapitały	65
2.3.4. Pole	68
2.4. Społeczeństwo ryzyka	71
2.4.1. Edukacja i dewaluacja dyplomów	75
2.4.2. Rynek pracy – epizody pracy, umowy krótkoterminowe, bezrobocie	77
2.4.3. Społeczeństwo informacyjne	82
2.4.4. Indywidualizacja	85
2.4.5. Strategie wchodzenia w dorosłość	93
2.5. Podsumowanie	96

Rozdział III. Pogranicze polsko-ukraińskie	97
3.1. Pogranicze	97
3.2. Peryferia	99
3.3. Badania młodzieży na pograniczach	101
3.4. Pogranicze polsko-ukraińskie	107
3.4.1. Dziedzictwo Galicji	108
3.4.2. Powstawanie pogranicza polsko-ukraińskiego	112
3.4.3. Reprodukacja peryferii	114
3.5. Podsumowanie	123
Rozdział IV. Strategie adaptacyjne młodzieży polskiej i ukraińskiej	124
4.1. Edukacja	124
4.2. Rynek pracy	136
4.3. Indywidualizacja	149
Rozdział V. Metodologiczna charakterystyka badań	160
5.1. Wstęp	160
5.2. Cel badań	160
5.3. Problemy badawcze	161
5.4. Hipotezy	162
5.5. Zarys modelu analitycznego	162
5.6. Metody badawcze i dobór próby	164
Rozdział VI. Kapitały młodzieży pogranicza	168
6.1. Pomiędzy zasobami a kapitałami	169
6.2. Kapitał szkolny	171
6.2.1. Kapitał szkolny a płeć	176
6.2.2. Kapitał szkolny a miejsce zamieszkania	178
6.2.3. Kapitał szkolny, płeć, miejsce zamieszkania	178
6.2.4. Kapitał szkolny a wykształcenie ojca	180
6.2.5. Kapitał szkolny a pozycja zawodowa ojca	181
6.2.6. Kapitał szkolny a ocena sytuacji materialnej	183
6.3. Kapitał ekonomiczny	185
6.4. Kapitał kulturowy	188
6.5. Kapitał społeczny	190
6.6. Kapitał edukacyjny	193
6.7. Kapitał psychologiczny	195
6.8. Kapitał cyfrowy	200
6.9. Podsumowanie	203
Rozdział VII. Między konformizmem a innowacją	205
7.1. Cele życiowe	205
7.2. Typologia celów życiowych polsko-ukraińskich maturzystów	212
7.2.1. Typologia celów życiowych – Polska	213
7.2.2. Typologia celów życiowych – Ukraina	217

7.3. Sposoby osiągnięcia celu	222
7.3.1. Środki prowadzące do celu – Polska	223
7.3.2. Środki prowadzące do celu – Ukraina	228
7.4. Ścieżki sukcesu	230
7.5. Uwarunkowania strategii sukcesu	233
7.6. Podsumowanie	236
Rozdział VIII. Pole edukacyjne	239
8.1. Wprowadzenie	239
8.2. Wartość wyższej edukacji	241
8.3. Przejścia edukacyjne	244
8.4. Poziom aspiracji edukacyjnych	250
8.5. Studia jako konieczność życiowa	257
8.5.1. Preferowane uczelnie	260
8.5.2. Podążanie ku najlepszym rynkom edukacyjnym	263
8.5.3. Jakość studiów wyższych	264
8.5.4. Wygrani i przegrani edukacji wyższej	266
8.5.5. Preferowane kierunki studiów i ich uwarunkowania	276
8.5.6. Gra o najwyższe stawki	282
8.6. Podsumowanie	285
Rozdział IX. Plany zawodowe maturzystów	287
9.1. Marsz w kierunku klasy średniej	287
9.2. Preferowany zawód	293
9.3. Uwarunkowania wyboru zawodu	298
9.4. Wybór zawodów prestiżowych	302
9.5. Miejsce pracy	305
9.6. Spodziewane zarobki	311
9.7. Podsumowanie	316
Rozdział X. Plany młodzieży związane z przyszłym miejscem zamieszkania	318
10.1. Wstęp	318
10.2. Błędne koło peryferyzacji peryferii	320
10.3. Od kapitału ludzkiego do <i>motility</i>	322
10.4. Przyszłość jest poza pograniczem	324
10.5. Przyczyny emigracji	328
10.6. Uwarunkowania wyboru miejsca zamieszkania – Polska	330
10.7. Uwarunkowania wyboru miejsca zamieszkania – Ukraina	337
10.8. Podsumowanie	343
Rozdział XI. Korepetycje jako czynnik adaptacyjny na pograniczu	347
11.1. Wstęp	347
11.2. Korepetycje w Polsce	349
11.3. Korepetycje za granicą	350

11.4. Korepetycje jako strategie adaptacyjne w społeczeństwach postkomunistycznych	352
11.5. Korepetycje jako nowa walka klas średnich na pograniczach o dostęp do wysokich pozycji społecznych	354
11.6. Społeczny portret uczniów biorących korepetycje	356
11.7. Najczęściej wybierane przedmioty na korepetycjach	361
11.8. Korepetytorzy	363
11.9. Walka w polu edukacyjnym o najwyższe osiągnięcia	364
11.10. Podsumowanie	368
Rozdział XII. Młodzież pogranicza dwa lata później – ciągłość i zmiana strategii	371
12.1. Zmiany wśród młodzieży pogranicza	374
12.2. Dwa lata później	375
12.3. Podsumowanie	389
Zakończenie	391
Literatura	397
Spis tabel	430
Spis rycin	434
Indeks osobowy	435
Indeks rzeczowy	442
Summary: Life Strategies of Youth in the Polish-Ukrainian Borderland	447